

Poglavlje 58

Ξενοφώντος Συμπόσιον 4, 30–32

O tekstu

Συμπόσιον (*Gozba* ili *Pijanka*) Atenjanina Ksenofonta (oko 430. – 355. pr. Kr.) žanrovski pripada tzv. sokratičkim dijalozima. Uz Platonovo djelo i nekoliko fragmenata Eshina iz atičke deme Sfeta (*Αἰσχίνης Σφήττιος*), ti su dijalozi sve što danas imamo od nekoć brojnih spisa posvećenih atenskomu mudracu.

S djelima *Ἀπολογία Σωκράτους* (*Sokratova obrana*) i *Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους* (*Uspomene na Sokrata*), *Gozba* tvori Ksenofontovu sokratičku trijadu. *Gozbu* iz naslova atenski bogataš Kalija priredio je u čast pobjede svojega ljubavnika Autolika na panatenejama 422. pr. Kr. u pankratiju (*παγκράτιον*, šakanje i hrvanje). Ksenofont prikazuje slavlje s muzičarima, akrobatskim plesačima i mimom (na samome kraju djela plesna skupina mimički prikazuje kako su Dioniz i Arijadna proveli ljubavnu noć, što nam pruža rijetko svjedočanstvo o izvedbama mima prije helenizma). Prikaz je vjerojatno nastao nakon Platonove *Gozbe*. Ksenofontov Sokrat drži dug govor posvećen homoseksualnoj ljubavi. Pritom strogo razlikuje ljubav koja teži fizičkomu zadovoljenju, osuđujući je kao odvratnu i beskorisnu, od plemenite ljubavi u kojoj se ljubavnik trsi ohrabriti ono najbolje u svojem voljenome pokazujući tako da zaslužuje mladićevo divljenje. Takvu su dihotomiju sigurno odobravali brojni Ksenofontovi suvremenici iako Platon, kao kudikamo bolji psiholog, u *Fedru* (253e–263e) pokazuje da obje vrste ljubavi mogu supostojati u istoj osobi.

U odabranome odlomku Harmid odgovara zašto se toliko ponosi svojim siromaštvom; pitanje „δι' ὅ τι ἐπὶ πενία μέγα φρονεῖς;” postavio mu je domaćin Kalija. Ostavši bez imetka, bivši bogataš Harmid postao je slobodan čovjek koji živi na teret države. Imućni mu podilaze gledajući u njemu mogućega birača i porotnika. Ne treba više strahovati za vlastitu i sigurnost svoje imovine i ne mora imati posla s ucjenjivačima. Oslobođen brige za svoju imovinu i lišen svih nameta napokon mirno spava. Ne može ništa izgubiti jer nema što izgubiti; naprotiv, može samo dobiti.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Xen. Symposium 4.30–32

ἐγὼ τοίνυν ἐν τῇδε τῇ πόλει ὅτε μὲν πλούσιος ἦν πρῶτον μὲν ἐφοβούμην μή τις μου τὴν οἰκίαν διορύξας καὶ τὰ χρήματα λάβοι καὶ αὐτόν τί με κακὸν ἐργάσαιτο· ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς συκοφάντας ἐθεράπευον, εἰδὼς ὅτι παθεῖν μᾶλλον κακῶς ἰκανὸς εἶην ἢ ποιῆσαι ἐκείνους. καὶ γὰρ δὴ καὶ προσετάττετο μὲν αἰεὶ τί μοι δαπανᾶν ὑπὸ τῆς πόλεως, ἀποδημῆσαι δὲ οὐδαμοῦ ἐξῆν.

νῦν δ' ἐπειδὴ τῶν ὑπερορίων στέρομαι καὶ τὰ ἔγγεια οὐ καρποῦμαι καὶ τὰ ἐκ τῆς οἰκίας πέπραται, ἡδέως μὲν καθεύδω ἐκτεταμένος, πιστὸς δὲ τῇ πόλει γεγένημαι, οὐκέτι δὲ ἀπειλοῦμαι, ἀλλ' ἤδη ἀπειλῶ ἄλλοις, ὡς ἐλευθέρω τε ἔξεστί μοι καὶ ἀποδημεῖν καὶ ἐπιδημεῖν· ὑπανίστανται δέ μοι ἤδη καὶ θάκων καὶ ὀδῶν ἐξίστανται οἱ πλούσιοι.

καὶ εἰμὶ νῦν μὲν τυράννω ἐοικώς, τότε δὲ σαφῶς δοῦλος ἦν· καὶ τότε μὲν ἐγὼ φόρον ἀπέφερον τῷ δήμῳ, νῦν δὲ ἡ πόλις τέλος φέρουσα τρέφει με. ἀλλὰ καὶ Σωκράτει, ὅτε μὲν πλούσιος ἦν, ἐλοιδόρουν με ὅτι συνῆν, νῦν δ' ἐπεὶ πένης γεγένημαι, οὐκέτι οὐδὲν μέλει οὐδενί. καὶ μὴν ὅτε μὲν γε πολλὰ εἶχον, αἰεὶ τι ἀπέβαλλον ἢ ὑπὸ τῆς πόλεως ἢ ὑπὸ τῆς τύχης· νῦν δὲ ἀποβάλλω μὲν οὐδέν (οὐδὲ γὰρ ἔχω), αἰεὶ δὲ τι λήψεσθαι ἐλπίζω.

Analiza i komentar

ἐγὼ τοίνυν
 ἐν τῇδε τῇ πόλει
 ὅτε μὲν πλούσιος ἦν
 πρῶτον μὲν ἐφοβούμην
 μή τις μου τὴν οἰκίαν διορύξας
 καὶ τὰ χρήματα λάβοι
 καὶ αὐτόν τί με κακὸν ἐργάσαιτο·
 ἔπειτα δὲ
 καὶ τοὺς συκοφάντας ἐθεράπευον,
 εἰδὼς ὅτι
 παθεῖν μᾶλλον κακῶς ἰκανὸς εἶην
 ἢ ποιῆσαι ἐκείνους.

τοίνυν § 519.5

ὅτε veznik ὅτε uvodi zavisnu vremensku rečenicu

πλούσιος ἦν § 315; pridjevska dopuna kopulativnomu glagolu (imenski predikat), Smyth 910

πρῶτον μὲν... ἔπειτα δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ... i nabranjanja

ἐφοβούμην § 243; § 328.3

μή τις... λάβοι... ἐργάσαιτο izraz bojazni (*verbum timendi* φοβέομαι) otvara mjesto negaciji μή, koja uvodi zavisnu rečenicu bojazni („bojim se da ću..., bojim se da ne bih...“); sporedno vrijeme u glavnoj rečenici prati najčešće optativ u zavisnoj

διορύξας složenica glagola ὀρύττω; § 267; adverbni particip § 503

λάβοι § 321.14; jaki aorist § 254

αὐτόν... με „meni samomu“

τί... κακὸν neodređenu zamjenicu dopunjava atribut

ἐργάσαιτο ἐργάζομαι τινά τι „komu što učiniti“; slabi aorist § 267

τοὺς συκοφάντας συκοφάντης je u atičkome pravu privatna osoba, građanin koji samoinicijativno prijavljuje nadležnim službama počinitelje prekršaja. Djelatnost se kod nekih gotovo pretvarala u profesiju, podložnu zlouporabama (pobijedi li u procesu, sikofant je ostvarivao dobit).

ἐθιεράπευον § 231

εἰδὼς § 317.4

παθεῖν... κακῶς § 327.15; jaki aorist § 254; κακῶς πάσχειν ili παθεῖν „štetu trpjeti, nepravdu iskusiti”; infinitiv uz relativne pridjeve § 494

μᾶλλον... ἤ... koordinacija; LSJ μάλα II

ὅτι... ἰκανὸς εἶην particip εἰδὼς (*verbum sentiendi*) otvara mjesto vezniku ὅτι i izričnoj rečenici; optativ u zavisnoj rečenici stoji obično iza historijskih vremena u glavnoj; § 315; pridjevska dopuna kopulativnomu glagolu (imenski predikat), Smyth 910

ποιῆσαι tj. κακῶς; slabi aorist § 267, *verbum vocale*; κακῶς ποιέω τινά, aktivan lik (glagolsko stanje, vrsta) izraza κακῶς πάσχειν; ἐκείνους (tj. τοὺς συκοφάντας)

καὶ γὰρ δὴ καὶ προσετάττετο μὲν αἰεὶ
τί μοι δαπανᾶν
ὑπὸ τῆς πόλεως,
ἀποδημῆσαι δὲ οὐδαμοῦ ἐξῆν.

καὶ... δὴ καὶ... § 513.1

γὰρ § 517

προσετάττετο glagol otvara mjesto infinitivu; pasivno značenje (vršitelj radnje izrečen prijedložnim izrazom s ὑπό); § 232

δαπανᾶν § 243; Harmid misli na prisilne javne službe (λειτουργίαι) nametnute imućnim Atenjanima, npr. uzdržavanje korova za dramska natjecanja (χορηγία), upravljanje vježbalištima (γυμνασιαρχία), opremanje ratnih brodova (τριηραρχία)

ἀποδημῆσαι slabi aorist § 267, *verbum vocale*; nije prava složenica jer je izveden od pridjeva ἀπόδημος (ne postoji *verbum simplex* δημέω)

ἐξῆν složenica glagola εἰμί; § 315; bezlični glagol otvara mjesto infinitivu

νῦν δ'
 ἐπειδὴ τῶν ὑπερορίων στέρομαι
 καὶ τὰ ἔγγεια οὐ καρποῦμαι
 καὶ τὰ ἐκ τῆς οἰκίας πέπραται,
 ἡδέως μὲν καθεύδω ἐκτεταμένος,
 πιστὸς δὲ τῇ πόλει γεγένημαι,
 οὐκέτι δὲ ἀπειλοῦμαι,
 ἀλλ' ἤδη ἀπειλῶ ἄλλοις,
 ὡς ἐλευθέρω τε ἕξεστί μοι
 καὶ ἀποδημεῖν καὶ ἐπιδημεῖν·
 ὑπανίστανται δέ μοι ἤδη καὶ θάκων
 καὶ ὀδῶν ἐξίστανται οἱ πλούσιοι.

ἐπειδὴ vremenski i uzročni veznik ovdje uvodi uzročnu rečenicu § 468
 ὑπερορίων στέρομαι § 232; στέρομαί τινος § 403.1; τὰ ὑπερόρια „inozemni
 posjedi” (izvan Atike)
 τὰ ἔγγεια τὰ ἔγγεια ili ἔγγαια „tuzemni posjedi” (u Atici)
 οὐ καρποῦμαι § 243; „ne ostvarujem dobit”
 τὰ ἐκ τῆς οἰκίας πέπραται πιπράσκω § 327.11; perfekt § 272; τὰ ἐκ τῆς
 οἰκίας „osobna imovina”
 καθεύδω § 231
 ἐκτεταμένος složenica glagola τείνω, str. 118; perf. medpas. § 286; adver-
 bni particip sa značenjem načina Smyth 2060, 2062
 πιστὸς... γεγένημαι „stekao sam povjerenje”; § 325.11; perfekt § 272; ko-
 pulativno γίγνομαι Smyth 917; πιστὸς τινι pridjev ima pasivno zna-
 čenje (ne „onaj koji je vjeran komu”, nego „onaj u koga drugi imaju
 povjerenje”)
 ἡδέως μὲν... πιστὸς δὲ... οὐκέτι δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomo-
 ću čestica μὲν... δέ...
 ἀπειλοῦμαι... ἀπειλῶ § 232; izmjena glagolskih vrsta ima stilsku vrijednost
 τε... καὶ... καὶ... „ne samo... nego i...” § 513.2
 ἕξεστί μοι § 315, bilj. 2
 ἀποδημεῖν... ἐπιδημεῖν § 243; infinitiv kao subjekt uz različne izraze § 492

ὕπανίστανται... ἐξίστανται složenice glagola ἵστημι; § 305; § 311.2; značenje medija § 448.1; Harmid možda ovdje sebe zamišlja kao potencijalnoga birača ili porotnika

θιάκων... ὀδῶν § 402 *genetivus separationis*

οἱ πλούσιοι poimeničeni pridjev § 373

καὶ εἰμὶ νῦν μὲν τυράννω ἐοικώς,
τότε δὲ σαφῶς δοῦλος ἦν.
καὶ τότε μὲν ἐγὼ φόρον ἀπέφερον τῷ δήμῳ,
νῦν δὲ ἡ πόλις τέλος φέρουσα
τρέφει με.

νῦν μὲν... τότε δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ... (i vremenskih priloga)

εἰμί... ἐοικώς § 315; ἔοικά τινι § 411.2; § 278.2; perifrastični oblici perfekta Smyth 599

δοῦλος ἦν § 315; kopulativni glagol s imenicom kao predikatnom dopunom (imenskim dijelom predikata) Smyth 910

τότε μὲν ... νῦν δὲ koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ... (i vremenskih priloga, kao gore; paralelizam ima i stilsku vrijednost)

ἀπέφερον složenica glagola φέρω; § 231

τέλος φέρουσα τὸ τέλος „porez, danak” (ovdje se misli na naknadu siromašnima); φέρουσα sc. μοι; § 231, § 327.5; adverbni particip sa značenjem načina, Smyth 2060, 2062

τρέφει § 231; s. 118

ἀλλὰ καὶ Σωκράτει,
ὅτε μὲν πλούσιος ἦν,
ἐλοιδόρουν με
ὅτι συνῆν,
νῦν δ'
ἐπεὶ πένης γεγένημαι,
οὐκέτι οὐδὲν μέλει οὐδενί.

ὅτε μὲν... νῦν δ'... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν...
δέ...

ὅτε... πλούσιος ἦν veznik ὅτε uvodi vremensku rečenicu; kopulativni glagol
s pridjevom kao predikatnom dopunom (imenskim dijelom predikata)
Smyth 910; § 315

ἐλοιδόρουν § 243; rekcija τινα (ὅτι iskazuje što su govorili kritizirajući ga)
§ 411.2, Smyth 1591.b

συνῆν sc. Σωκράτει; složenica glagola εἰμί § 315, rekcija τινι

πέντης γεγένημαι kopulativni glagol s pridjevom kao predikatnom dopunom
(imenskim dijelom predikata) Smyth 910; § 325.11, perfekt § 272

μέλει μέλει μοι § 325.16; § 411.2

καὶ μὴν

ὅτε μὲν γε πολλὰ εἶχον,

ἀεὶ τι ἀπέβαλλον

ἢ ὑπὸ τῆς πόλεως

ἢ ὑπὸ τῆς τύχης·

νῦν δὲ

ἀποβάλλω μὲν οὐδέν

(οὐδὲ γὰρ ἔχω),

ἀεὶ δὲ τι λήψεσθαι ἐλπίζω.

καὶ μὴν „i zbilja” (*et vero*) § 515.4

ὅτε μὲν γε... νῦν δέ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν...
δέ...; postponirano γε § 519.1

ὅτε... εἶχον veznik ὅτε uvodi vremensku rečenicu; § 327.13; augment § 236;
§ 231

ἀπέβαλλον složenica glagola βάλλω; § 231

ἢ... ἢ... disjunktivno ἢ § 514.1

ὑπὸ τῆς πόλεως... ὑπὸ τῆς τύχης § 437.A.β ὑπό τινος za oznaku uzroka ili
utjecaja

ἀποβάλλω složenica glagola βάλλω; § 231

γὰρ postponirana čestica označuje uzrok § 517

ἔχω § 327.13; § 231

λήψεσθαι § 321.14; § futur 258; futur zbog značenja glagola **ἐλπίζω**
ἐλπίζω ovdje „očekivati”, LSJ s. v. I.A; otvara mjesto infinitivu (najčešće
futura) § 231; tvorba osnove § 251